

Dinler Tarihi Öğretiminde Yenilikçi Bir Yaklaşım: Aktif Eğitim*

An Innovative Approach To Teaching The History of Religions:
Active Learning

MUSA OSMAN KARATOSUN**

Geliş ve Kabul Tarihi: 09.09.2021 / 05.10.2021

Öz: Yenilikçi bir eğitim modeli olan *Aktif Eğitim*, öğrenimde öğrencinin daha çok sorumluluk aldığı, öğrenciyi akademik ve sosyal alanda geliştirmeyi hedefleyen, öğrenme sırasında zihinsel yetinin yanında diğer duyuların da etkin olarak kullanılmasını ön gören bir modeldir. Bu modelde öğretim elemanı öğrenciyi rehberlik eden bir konumdadır. Bilgi aktarmaz, bilgiyi nasıl edinmesi gerektiğini gösterir. Bu sistemde, öğrencinin kendini ifade edebilmesi, önceki bilgileri ile yeni öğrendiklerini karşılaştırarak sentez etmesi öncelenir. Öğrenim süresinin sadece derslerle sınırlı kalmadığı, ders dışına da öğrenimin yayıldığı bir sistemdir. Klasik eğitim modelinde öğretim elemanı merkezdeyken, aktif eğitimde öğrenci merkezi konumdadır. Bu çalışma Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Rektörlüğünün 2022 – 2026 yıllarını kapsayan Stratejik Eğitim Planına göre İslâmi İlimler Fakültesinde pilot olarak seçilen Dinler Tarihi dersinin 15 haftalık aktif eğitim sürecindeki verilerini değerlendirme amacıyla kaleme alınmıştır. Stratejik Eğitim Planının ilk maddesi “eğitimin – öğretimin niteliğini ve niceliğini geliştirmek” olarak belirlenmiştir. Bu minvalde paydaşlarımızın mezunlarımızla ilgili beklentilerine uygun olarak öğrencilerimizin 21. yüzyıl becerilerini geliştirmeye daha fazla önem verecek biçimde Aktif Eğitim uygulamalarının derslere dâhil edilerek derslerin bu şekilde yürütülmesi hedeflenmiştir. Bu minvalde, öğrencilerimizin eleştirel düşünme ve problem çözme

* Bu çalışma daha önce 19-20 Aralık 2021 tarihinde Samsun’da düzenlenen 6th International Congress on Innovative Scientific Approaches isimli konferansta aynı başlık ile sözlü olarak sunulmuştur ve özet olarak basılmıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi | Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi,
osman.karatosun@hbv.edu.tr | ORCID: 0000-0002-0449-5851.

becerileri, girişimcilik, yaratıcılık ve iletişim becerileri ve sosyal sorumluluk ve liderlik becerileri başta olmak üzere diğer 21. yüzyıl becerilerini arttırmak amaçlanmaktadır. Aktif Eğitim kapsamında Dinler Tarihi derslerinde uygulanan etkinlikler ise her ünitenin içeriğine göre değişiklik gösterecek biçimde tasarlanmıştır. Bu etkinlikler *Yazma Projesi Planlama, Kelime Haritası, Think Pair Share, Rol – Yapma, Vaka – Senaryo, Münazara, İndekslemece* gibi farklı biçimlerde olup, öğrencinin hem akademik hem de sosyal becerilerini sınama ve geliştirme amacına mütealliktir. Dönem sonunda öğrencilerin dersin işlenişi hakkındaki görüşlerine de yer verilerek, Aktif Eğitim metotlarının öğrenci nezdindeki konumu da tartışılmıştır. Buna ilaveten Aktif Eğitim metodunun öğretici gözünden değerlendirilmesi, artıları ve eksileri de bu çalışmada ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aktif Eğitim, Dinler Tarihi, 21. Yüzyıl Becerileri, Öğrenci Merkezli Öğrenme.

Abstract: Active Learning, which is an innovative education model, is a model in which the student takes more responsibility in learning, aims to develop the student in academic and social areas, and foresees the effective use of other senses during learning as well as mental ability. In this model, the instructor is in a position to guide the student. S/He does not convey information but shows how to obtain information. In this system, it is prioritized for the students to express themselves, to synthesize their previous knowledge by comparing it with what they have just learned. It is a system in which the learning period is not limited to the courses only, but also spreads beyond the classroom. While the instructor is in the center in the classical education model, the student is in the center in active education. This study is written in order to evaluate the data of the History of Religions course, which was selected as a pilot course according to the Strategic Education Plan of Ankara Hacı Bayram Veli University Rectorate covering the years 2022 - 2026, during the 15-week education period. The first item of the Strategic Education Plan was determined as "improving the quality and quantity of education". In this respect, it is aimed to carry out the lessons in this way by including the Active Learning practices in the lessons in a way that gives more importance to the development of our students' 21st century skills in accordance with the expectations of our stakeholders regarding our graduates. In this respect, it is aimed to increase our students' other 21st

century skills, especially critical thinking and problem solving skills, entrepreneurship, creativity and communication skills, and social responsibility and leadership skills. The activities applied in History of Religions lessons within the scope of Active Learning are designed to vary according to the content of each unit. These activities are in different formats such as *Writing Project Planning*, *Word Mapping*, *Think-Pair-Share*, *Role-Playing*, *Case-Scenario*, *Debate*, *Indexing*, etc. and are for the purpose of testing and developing both academic and social skills of the student. At the end of the semester, the position of Active Learning methods in the eyes of the students was also discussed by including the opinions of the students about the teaching of the course. In addition, the evaluation of this method from the perspective of the instructor, its pros and cons are also discussed in this study.

Keywords: Active Learning, History of Religions, 21st Century Skills, Student-Centered Learning.

Giriş

21. yüzyılda değişen dünyamız eski alışkanlıklarımızı ve yaşama biçimimizi de geride bırakan birçok farklı yeniliklere kapı açtı. Dünyanın değişme hızına paralel olarak günümüzde gereksinim duyulan insan tipi de değişti. Artık çok dilli, çok kültürlü, çok yönlü; eleştiren, sorgulayan, olaylara ve olgulara değişik açılardan bakabilen; sürekli öğrenen ve kendini yenileyen; bölgesel, ulusal ve evrensel değişimleri kavrayabilen ve bunlara uyum sağlayabilen, çoğul ve esnek bir insan tipi günümüz şartlarına uyum sağlayabilir.¹ Bu insanı gerçekleştirme görevi üniversiteler başta olmak üzere eğitim kurumlarına verilmektedir. Ancak eğitim kurumlarında uygulanan geleneksel öğretim yöntemleri çağın gereksinimlerini ve üniversitelerin paydaşlarının mezunlardan beklediği gereksinimleri ve iletişim becerilerini karşılamamaktadır. Bu nedenle eğitim – öğretim metotlarında da yeni arayışlar devam etmektedir. Bu minvalde *Aktif Eğitim* metodu yeni bir arayış olarak görülmektedir.

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Rektörlüğünün 2022 – 2026 yıllarını kapsayan Stratejik Eğitim Planına göre “eğitimin – öğretimin niteliğini ve niceliğini geliştirmek” en önemli adım olarak planın birinci maddesine konulmuştur. Bu bağlamda üniversitemizin bütün fakültelelerinde pilot uygulama olarak birer dersin aktif eğitim metotlarıyla zenginleştirilmesi teklif edilmiş ve gönüllü öğretim üyelerinin talepleri ile bu dersler belirlenmiştir. 2021 – 2022 Güz Eğitim – Öğretim döneminde pilot olarak başlayan ve bundan sonraki dönemlerde zorunlu olarak devam edecek olan bu sisteme göre İslâmi İlimler Fakültesi bünyesinde pilot olarak seçilen ilk ders Dinler Tarihi – I dersidir. Dinler Tarihi – I dersi fakültemizde V. yarıyılıda verilen iki teorik ders saatine sahip bir derstir. Bu makalede, aktif eğitim kapsamında bu dersin 15 haftalık eğitim – öğretim süreci boyunca uygulandığının hem öğretim üyesi (bu makalenin yazarı) hem de öğrenciler tarafından değerlendirilmesi ele alınacaktır. Bu minvalde şunu eklememiz gerekir ki ideal bir aktif eğitim programının tesisi başta örgütsel yapının da bu eğitim sistemine destek verecek biçimde değişimini de gerekli kılmaktadır. Yön-

¹ Ş. Dilek Belet Boyacı-Mediha Güner Özer, "Öğrenmenin Geleceği: 21. Yüzyıl Becerileri Perspektifiyle Türkçe Dersi Öğretim Programları", *Anadolu Journal of Educational Sciences International* 9/2 (2019), 710-711.

tem-teknikler, araç-gereçler, müfredat, sınıf düzeni, öğrenci sayıları, öğretim elemanı, örgütsel iletişim, yönetsel işleyiş, örgütsel yapı vb. bu minvalde ele alınabilecek ve yeniden yapılanmasının eşgüdümlü bir biçimde uyumunun sağlanması gereken hususlardır.² Bizim aktif eğitim deneyimimizde örgütsel planda hiçbir değişiklik olmamış, sadece ders içerikleri aktif eğitim öğrenme stratejileri ile zenginleştirilmiştir.

Aktif Öğrenme Nedir?

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve planlı olarak istendik bir değişim meydana getirme süreci olarak tanımlanabilir. Öğretim ise bireye bilgi, beceri, alışkanlık ve tutum kazandırarak eğitimin genel ve özel amaçlarına ulaşması amacıyla öğretmen denilen rehberin denetiminde, genellikle eğitim kurumlarında sürdürülen amaçlı, planlı ve programlı etkinlikler bütünü olarak tanımlanır. Öğrenme ise bilgi, beceri ve alışkanlık kazanma süreci olarak literatürde ifade edilir.³

Öğrenmenin en alt seviyesinde akılda tutma (ezberleme) en üst seviyesinde ise akıl yürütme ve uygulama vardır. Öğrenme ancak öğrencinin aktif katılımı ile gerçekleşebilecek bir süreçtir. Öğretmen ancak yol gösterebilir, bireyin öğrenmesini sağlayamaz. Öğrenmenin tam olarak sağlanabilmesi için öğrencinin veriyi irdelemesi ve mevcut bilişsel yapısı ile bütünleştirmesi gerekmektedir. Aktif öğrenme bu aşamada öğrencinin kendi öğrenme süreci hakkında söz sahibi olduğu bir öğrenme şekli olarak ona bu alanı açar. Öğrenci kendi bilişsel yetilerini zorlayarak öğrenmeyi daha verimli ve kalıcı kılmak için uğraşır.⁴

Aktif öğrenme uygulamaları sürecinde öğrenci rolleri oldukça önemlidir. Aktif öğrenmede öğrenciler birbirinden bağımsız bilgileri ezberleyen kişiler yerine gerçek durumlardan haberdar olan ve öğrendikleri konunun günlük yaşamda kullanımı hakkında bilgi sahibi olan kişiler olarak yetiştirilmelidir.⁵ Öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin gelişmesi için öğrenecekleri konuyla ilgili ön araştırma yapmaları aktif

² Yılmaz Tonbul, "Yükseköğretim Kurumlarında Aktif Öğrenmeyi Uygulamada Gerekli Örgütsel Yapı", *Ege Eğitim Dergisi* 3/1 (2003), 90.

³ Sevil Ünal, "Aktif Öğrenme, Öğrenmeyi Öğrenmek ve Probleme Dayalı Öğrenme", *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 11/1999, 373.

⁴ Ünal, "Aktif Öğrenme, Öğrenmeyi Öğrenmek ve Probleme Dayalı Öğrenme", 374.

⁵ D. C. Seeler vd., "From Teaching to Learning: Part III. Lectures and Approaches to Active Learning", *Journal of Veterinary Medical Education* 21/1 (1994), <https://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JVME/V21-1/Seeler1.html>.

öğrenme uygulamalarında temel alınan bir yaklaşımdır.⁶ Aktif öğrenmede öğrenciler; organize etme, düşünme, sorun çözme ve demokratik davranış sergileme gibi süreçleri kazanırken; öğretmenler, öğrencileri kendi öğrenme sorumluluklarını almalarına teşvik eder.⁷

HBV'de Aktif Eğitim

Aktif eğitim uygulamaları ile zenginleşen dersler bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak tüm dersleri kapsaması gereken bir sistemdir. Öğrenci bu sisteme adapte olduğu zaman bütün derslerde aynı beklenti ve sorumluluklar ile hareket edecektir. Aktif eğitim sistemi Hacı Bayram Veli Üniversitesi bünyesindeki fakültelerde henüz pilot olarak uygulandığı için başta örgütsel yapıda hiçbir değişikliğe gidilmemiştir. Bu kapsamda sınıfların yerleşim düzeni, öğrenci sayıları, derslerin saatleri gibi dersin işlenişini etkileyecek çevresel hususlar geleneksel öğretim metodlarına göre tasarlanmış durumdadır. Ayrıca öğrenciler her fakültede şimdilik sadece iki tane dersi aktif öğretim metodlarıyla zenginleştirilmiş bir şekilde görmektedir. Bu sayı önümüzdeki dönemlerde artarak on taneye kadar çıkarılması planlanmaktadır fakat bu da önemli bir süre gerektirecektir. Yani, öğrenci açısından bakıldığında yalnızca iki derste farklı bir metot ile dersler işlenmiştir.

Günümüzde veya geçmişte, Türkiye'deki bazı üniversitelerde aktif eğitim sistemine geçiş olmuştur. Bu örneklerden birisi Dokuz Eylül Üniversitesi'dir. 2001 - 2002 yılından 2009 - 2010 yılına kadar aktif eğitim sistemine göre eğitim verilmiştir. Ancak bu sürecin sonucunda başarı grafiğinde düşüş sebebiyle aktif eğitim sisteminden vazgeçilmiştir. DEÜ'nün deneyimi dikkatli bir şekilde incelenmeli ve başarısızlığın nedenlerine dair ortaya konulan hususlar sıkıca takip edilmelidir.⁸ DEÜ'deki aktif eğitim sistemi örgütsel yapının tüm aşamalarının bu sisteme göre tasarlandığı bir sistemdi. Bu sistemde bütün dersler "mo-

⁶ J. M. Philips, "Strategies For Active Learning in Online Continuing Education", *The Journal of Continuing Education in Nursing* 36/2 (2005), 72-73.

⁷ Meryem Nur Aydede-Teoman Kesercioğlu, "Aktif Öğrenme Uygulamalarının Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becelerine Etkisi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 27/2010, 15.

⁸ Hakkı Şah Yasduman, "Dinler Tarihi Öğretiminde Aktif Öğretim Yöntemi", *Türkiye'de Dinler Tarihi (Dünü, Bugünü ve Geleceği)* 2010, 732-733.

düllere” dönüştürülmüş durumdaydı. Dolayısıyla örneğin Dinler Tarihi dersi de bir ders değil bir modüldü. Bir modül; Probleme Dayalı Öğrenmenin (PDÖ) merkezde yer aldığı ve çevresinde de bunu destekleyen diğer etkinliklerin bulunduğu bir üniteyi ifade etmektedir. Bir modül bu açıdan bakıldığında PDÖ oturumu, Sunumlar, Bilimsel Danışma, Bilgisayar Destekli Eğitim ve Tartışma Oturumu olmak üzere alt bileşenlerden oluşmaktadır. Buna göre bir öğrenci ilgili PDÖ oturumuna katıldığında bir senaryo üzerinden o üniteyi canlandırmaktadır. Daha sonra o üniteye uygun sunumlar izlemekte, dersin hocası ile birebir mülahazalar yapmak için özel bir zamanı olmakta, bilgisayar destekli eğitim saatlerinde ilgili üniteye ait materyal taraması yapmakta ve bulunduğu bütün sonuçları başka bir gün başka bir saatte Tartışma Oturumunda dersin hocasıyla birlikte karşılıklı tartışmaktadır.⁹ Dolayısıyla bir öğrencinin bir modül için ayırdığı zaman klasik sistemdeki teorik saatlere kıyaslandığında oldukça fazla bir yekun tutmaktadır. Bütün bunlara ek olarak DEÜ’de Özel Çalışma Modülü denilen bir modül daha bulunmaktaydı. Bu modülde amaç öğrencinin belli bir konuyu akademik esaslara uygun olarak araştırması ve rapor şeklinde yazmasıydı. Yani, klasik sistemdeki bitirme ödevleri gibi düşünülebilir. Ancak, ÖÇM her yarıyıl yapılan bir modüldür. Klasik sistemde bir tane bitirme ödevi verilirken, aktif eğitim sisteminde sekiz yarıyıl için sekiz tane ÖÇM verilmekteydi.

DEÜ’nün aktif eğitim sistemi dikkatle incelendiğinde HBV’de bu bileşenlerin hiçbirisinin yer almadığı görülecektir. HBV’de pilot olarak başlayan aktif eğitim sistemi yalnızca ve sadece *aktif eğitim öğretim stratejileri* ile derslerin zenginleştirilmesi olarak anlaşılmış ve uygulanmıştır. Bu noktada, bizim Dinler Tarihi dersimizin ünitelerinde ele aldığımız öğretim stratejileriyle zenginleştirmeye çalıştığımız aktif eğitim uygulamamıza geçebiliriz.

Aktif Eğitim Öğretim Stratejileri ve Dinler Tarihi Üniteleri

Öğretim stratejileri öğretmen ile öğrenci arasında en iyi iletişimi kurabilmek ve ilgili öğretimin temel hedeflerini gerçekleştirebilmek için önceden hazırlanmış planlı ders verme uygulamalarını ifade eden bir

⁹ Yasdıman, "Dinler Tarihi Öğretiminde Aktif Öğretim Yöntemi", 729-730.

kavramdır. Strateji sözcüğü, yalnız olarak askeri kökenli bir sözcüktür. Strateji, uzun dönemli askeri eylemlerde yapılan planlara işaret etmektedir.¹⁰ Arends ise öğrenme stratejilerini, öğrenciler tarafından kullanılan, öğrenmede olduğu gibi bellek ve biliş süreçleri üzerinde etki yaratan davranış ve düşünme süreçleri olarak açıklamıştır.¹¹ Öğrenme stratejileri, öğrenci tarafından türetilen ve öğrenilmeye çalışılan bilgilerin ileride anımsanmasını kolaylaştırmak üzere bu bilgileri işlemede kullanılan yöntemlerdir olarak da tanımlanmaktadır. Bu tanımlara bakıldığında, öğrenme stratejileri, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmesini kolaylaştıran tekniklerden her biri olarak nitelendirilebilir.¹²

Aktif eğitim öğretim stratejileri oldukça farklı bilişsel yetilere hitap eden türde çeşitlilik arz etmektedir. Konuyla ilgili Rowles¹³ aktif eğitimde kullanılacak stratejilerin en yaygınlarını A'dan Z'ye sıralamakta ve bu stratejilerin avantajlarını, dezavantajlarını ve bunları sınıf ortamında uygularken dikkat edilmesi gereken ipuçlarını sıralayarak, bütün stratejilerin literatür bilgilerini ve kaynak okumalarını belirtmiştir.

Tablo 1. *Dinler Tarihi - I Dersinin Üniteleri ve Uygulanan Öğretim Stratejileri*

Hafta	Ünite	Öğretim Stratejisi
1. Hafta	Derse Giriş, Tanışma, Aktif Eğitim Tanıtımı	Buz Kırıcı: <i>İsimleri Keşfet Kronolojik Sıralama Tablosu - Ön test</i>
2. Hafta	Mitoloji ve Bazı Temel Kavramlar	<i>Sorgulama Tablosu Kelime Haritası Soru Yağmuru</i>
3. Hafta	Mezopotamya Dinleri ve	<i>Yazma Projesi Planlama</i>

¹⁰ Ronald R. Schmeck, "An Introduction to Strategies and Styles of Learning", *Learning Strategies and Learning Styles*, ed. Ronald R. Schmeck, (New York: Plenum Press, 1988), 5; Meral Güven, *Öğrenme Stilleri ile Öğrenme Stratejileri Arasındaki İlişki*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004) 44-46.

¹¹ Richard Arends, *Classroom Instruction and Management*, (Newyork: The McGraw, 1997), 244.

¹² Bekir Özer, "Öğrenmeyi Öğrenme", *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler*, ed. Ayhan Hakan, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı, 1998), 153.

¹³ Connie J. Rowles, "Strategies to Promote Critical Thinking and Active Learning", *Teaching in Nursing: A Guide for Faculty*, ed. Diane M. Billings-Judith A. Halstead, (Missouri: Elsevier Saunders, 2012), 266-278.

	Kadim Mısır Dini	<i>Ders Anlatımı</i> <i>Soru Yağmuru</i>
4. Hafta	Hinduizm: İsimlendirme, Tarihsel Gelişim, Dini Metinler	<i>Yazma Projesi Planlama</i> <i>Kelime Haritası</i> <i>Soru Yağmuru</i>
5. Hafta	Hinduizm: Temel İnanç Esasları, Temel İbadetler, Ahlak, Mezhepler	<i>Ders Anlatımı</i> <i>Yoga Pratiği</i> <i>Soru Yağmuru</i>
6. Hafta	Yahudilik: İsimlendirme, Tarihsel Gelişim, Dini Metinler	<i>Yazma Projesi Planlama</i> <i>Kelime Haritası</i> <i>Soru Yağmuru</i>
7. Hafta	Yahudilik: Temel İnanç Esasları, Temel İbadetler, Yahudi Yaşamı ve Mezhepler	<i>Ben Neyim?</i> <i>Soru Yağmuru</i>
8. Hafta	ARASINAV	
9. Hafta	Yunan ve Roma Dini: Tanrıların Doğuşu, Mitolojik Anlatılar ve Kahramanlar	<i>Think Pair Share (Düşün, Eşleş, Paylaş)</i> <i>Soru Yağmuru</i>
10. Hafta	Budizm	<i>Rol Yapma</i> <i>Soru Yağmuru</i>
11. Hafta	Caynizm	<i>Vaka-Senaryo</i> <i>Soru Yağmuru</i>
12. Hafta	Mecusilik	<i>Münazara</i> <i>Soru Yağmuru</i>
13. Hafta	Konfüçyüsçülük	<i>İndekslemece</i> <i>Soru Yağmuru</i>
14. Hafta	Daoizm	<i>Sıraya Geçme</i> <i>Soru Yağmuru</i>
15. Hafta	Şintoizm	<i>Vızıldama Grupları</i> <i>Soru Yağmuru</i> <i>Kronolojik Sıralama Tablosu</i> <i>- Son test</i>
16. Hafta	FİNAL SINAVI	

Dinler Tarihi – I dersimiz boyunca işleyeceğimiz üniteleri bu stratejilerden esinlenerek zenginleştirdik. Böylece ünitelerin akılda kalıcılığını arttırmayı hedefledik. Bütün stratejilerin öğrenci merkezli olarak seçilmesine gayret gösterilmiştir. Yukarıdaki Tablo 1.'de ünitelerin ve hangi stratejilerin kullanıldığı gösterilmiştir.

Birinci hafta öğrenciler ile tanışmak amacıyla buz kırıcılardan *İsimleri Keşfet* stratejisi uygulanmıştır. Bu etkinlikte öğrenciler tahtaya çıkarak kendilerini kısaca tanıttıktan sonra, kendilerine neden bu isimlerin verildiğini, isimlerinin kendileri için anlam ve önemini anlattılar. Ayrıca başka bir isim seçme hakları olsaydı seçecekleri ismin ne olabileceğini söylediler. Böylece öğrenciler arkadaşlarının huzurunda söz alıp kendilerini ifade etme olanağı buldular. Bu etkinlik ile ilgili olarak öğrencilerin geri dönütleri oldukça olumlu olmuştur. Hatta bir öğrenci, “*Hocam, daha önce sesini duymadığım arkadaşlarım vardı, ilk defa onların sesini duydum*” bile demişlerdir. Beşinci yarıyıla kadar kendi aralarında tanışmamış ve daha önce hiç konuşmamış öğrencilerin olması oldukça şaşırtıcı olmuştur. Bunun bir sebebi de Covid-19 pandemisi dolayısıyla derslerin uzaktan işlenmesidir. Bu yüzden öğrenciler kendi aralarında hiç etkileşim kuramamışlar, derslerde genellikle tek taraflı bir etkileşim (hoca ile öğrenciler arasında) sürdürülmüştür. Pandemi yasakları gevşetilip üniversitelerde örgün eğitime geçilmesiyle öğrenciler ilk defa birbirleriyle yüz yüze tanışma fırsatı yakalamışlardır. Birinci hafta ayrıca aktif eğitim sürecinin nasıl işleyeceği, öğrencilerden beklenenler ve öğretim stratejilerinin nasıl uygulanacağına dair genel konularda öğrenciler aydınlatılmış ve derslerde onların sorumluluklarının neler olacağı açık bir biçimde ifade edilmiştir. Üçüncü sınıf ilahiyat fakültesi öğrencilerinin dünya dinleri hakkında neler bildiğini tespit edebilmek amacıyla yine birinci hafta *Kronolojik Sıralama Tablosu*¹⁴ öğrencilere dağıtılmış ve sınıf gruplara bölünerek, gruplar halinde bu tabloya dini geleneklerin ortaya çıkışlarını kronolojik olarak sıralamaları istenmiştir. Bu etkinlik ile öğrenciler birlikte çalışma fırsatı yakalamış ve bu sayede öğrencilerin problem çözme becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. İlk

¹⁴ Ek - 1'de sunulan bu tablonun amacı dini gelenekleri doğru bir tarihsel zemine oturtmak ve diğer dini gelenekler ile ilgili öncelik-sonralık bağlantısını kurabilmelerini sağlamaktır.

hafta dağıtılan bu tabloda çok hatalar yapılmakla birlikte 15 haftanın sonunda aynı tablo tekrar öğrencilere dağıtılmış ve gördükleri dini gelenekleri eksiksiz ve hatasız bir biçimde doğru bir şekilde sıralamışlardır. Öğrencilerin öğrendiği bilgileri dönem sonuna kadar korudukları, yani kalıcı bir öğrenmenin gerçekleştiği bu şekilde tespit edilmeye çalışılmıştır.

İkinci haftanın konusu *mitoloji* kavramı ve bu kavram ile ilişkili diğer aktarım türleri olan *efsane*, *halk hikayesi*, *destan*, *menkıbe*, *masal*, *kıssa* ve *memorat* kavramlarının benzerlik ve farklılıklarının ortaya konulmasıydı. Bir dini geleneği daha doğru anlayabilmek için mitlerini, efsanelerini ve destanlarını doğru bir zemine oturtmak elzemdir. Öğrencilerin bu türleri doğru bir biçimde kullanması ve anlaması dini gelenekler içindeki anlatıları doğru bir şekilde yorumlamasının birinci koşuludur. Bu yüzden *Kelime Haritası* stratejisinin uygulanması bu kavramların hangi açılardan benzer, hangi açılardan farklı olduklarının ortaya konulmasında isabetli bir strateji olacağına kanaat getirilmiştir. Bu kavramlar arasındaki farkları doğru bir biçimde ortaya koyabilmek için konu ile ilgili literatürden örnek makaleler ve kitap bölümleri öğrenciler ile paylaşılmıştır. Bu bölümleri önceden okuyup derse hazır bir şekilde gelmeleri hususunda öğrenciler teşvik edilmiştir. İlk derste öğrenciler gruplara ayrılmış ve kendilerine dağıtılan *Sorgulama Tablosunu*¹⁵ grup çalışmasıyla doğru bir şekilde doldurmaları istenmiştir. Grup çalışması sırasında karşılaşılan en yaygın davranış biçimi belli bir başlık üzerinde fikir ayrılığı oluşması durumunda doğru cevabın ilgili makalelere bakılarak kontrol edilmesinin teklif edilmesiydi. İlk etapta öğrencilerin sadece daha önceden okuyup akıllarında kalan bilgiler ile yapabildikleri kadar ilgili tabloyu doldurmaları istenmiş, dersin ilerleyen dakikalarında kaynak makalelere bakabilecekleri ifade edilmiştir. Böylece öğrencilerin bilgiye erişme ve bilgiyi analiz edebilme becerileri desteklenmeye çalışılmıştır. İkinci derste öğrencilere *mana*, *tabu*, *totem*, *şaman*, *büyük* ve *fetiş* kavramlarını *Kelime Haritası*¹⁶ tekniğiyle grup çalış-

¹⁵ Ek - 2'de sunulan bu tablonun amacı aktarım türlerini belli başlıklar halinde değerlendirerek benzerlik ve farklılıklarını mukayese etmelerini sağlamaktır.

¹⁶ Ek - 3'te sunulan bu stratejinin amacı belli bir kavramı öğretmek amacıyla o kavramı daha detaylı bir biçimde ele almaktır. Bu stratejide ilgili kavramın tanımı yapılmakta, eş ve zıt anlamları varsa belirtmekte, ilgili kavram bir cümle içinde kullanılmakta ve so-

ması şeklinde işlemeleri istenmiştir. Grubun her bir üyesi bir kavramı bu şekilde ele almış ve daha sonra oluşturduğu haritayı grubun bir başka üyesine vermiştir. Böylece herkes bir diğer kişinin oluşturduğu haritayı incelemiş eksikler veya anlaşılmayan noktalar varsa tartışma zemini bulmuşlardır.

Üçüncü haftanın konusu Mezopotamya Dinleri (Sümer – Babil – Akad) ve Kadim Mısır Diniydi. Derse girişte dikkat çekmek amacıyla öğrencilere Kahire Müzesi ve Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi içinden görsellerin yer aldığı bir slayt gösterisi gösterilmiş, bu esnada Kadim Mısır müziğinden örnek bir parça çalınmıştır. Bu slayt gösterisi esnasında öğrenciler gruplara ayrılmış ve aşağıdaki konu başlıklarıyla ilgili daha önceden okuduğu ve akıllarında kalan bilgileri *Yazma Projesi Planlama*¹⁷ stratejisi çerçevesinde kategorize etmeleri istenmiştir:

- Bu dinlerin kaynakları bize hangi yollarla gelmiştir?
- Bu dinlerdeki Tanrıların isimleri nelerdir, atribütleri nelerdir?
- Bu dinlerde kahramanlar, krallar veya liderler hakkında neler söylenebilir?
- Bu iki dini gelenekten günümüze kadar gelen kalıntılar neler olabilir, bu dini geleneklerin insanlığa katkıları nelerdir?

Dersin sonlarına doğru öğrenilen bilgiler görsel malzemeler eşliğinde (slaytlarla) gözden geçirilmiştir. Slaytlardaki müze materyallerinin kaynağı ile ilgili dini geleneği tanımlamaları için öğrenciler sırayla söz almışlardır. Bu materyaller kil tabletler, mumyalar, tanrı figürleri, hiyeroglif yazılar gibi çeşitli buluntulardır.

Dördüncü ve beşinci haftanın konusu Hinduizm idi. Konu itibarıyla öğrencinin zorlanacağı Hint felsefesinin temel meselelerinin de ele alındığı bu haftalarda *Ders Anlatımı (Lecture)* stratejisi ön planda tutulmuştur. Yine de öğrencinin aktif olması için Kelime Haritası stratejisi ile derslerde anlatılan *Atman, Trimurti, Avatar, Tenasüh, Mokşa, Ruh,*

mut bir varlığı temsil ediyorsa onun resminin çizilmesi beklenmektedir. Böylece öğrencinin hem kognitif hem de motor becerileri desteklenmektedir.

¹⁷ Ek - 4'te sunulan bu stratejinin amacı belli bir konuyu küçük parçalara bölerek her bir parçayı o ana konu ile ilişkili bir biçimde ele almaktır. Burada ana konu "Mezopotamya Dinleri" veya "Kadim Mısır Dini" olmaktadır. Alt başlıklar ise "Kaynaklar", "Tanrılar", "Kahramanlar" ve "Günümüze Etkileri" başlıklarıdır. Öğrencilerden bu başlıklar ile ilgili görüşlerini grupça tartışarak ortaya koymaları ve bu sayede eleştirel düşünme, grupça tartışma, beyin fırtınası ve kendilerini ifade etme becerilerinin gelişmesi hedeflenmiştir.

Kalki, Kast Sistemi, Om, Hindu, İndus, Brahmanizm, Vedizm, Sanatana Dharma, Aşrama Dharma gibi kavramlar arasında bağlantı kurmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Dersler esnasında öğrenci gruplarına Hint Kutsal Metinlerinin Türkçe tercümeleleri dağıtılmış ve bu tercümelelerinden öğrenciler birkaç cümle okuyup birlikte ne anladıkları tartışılmıştır. Dersin sonunda Hint ibadetlerinden meditasyon ve yoga ile ilgili örnek bir grup etkinliği yapılmıştır. Bu etkinlikte öğretim üyesi tarafından bir mantra açıldı ve bu mantra eşliğinde derste anlatılan felsefi meseleler bağlamında öğrencilerle birlikte meditasyon yapıldı. Bu noktada yoga konusu olarak öğrenciler isterlerse metafizik konuları, isterlerse de İslâm dininde yer alan bazı tasavvufi konuları (Allah aşkı, cennet, cehennem, ölüm rabıtası vs.) düşüncelerine yönelik öğrenciler yönlendirildi. Böylece öğrendikleri bilgileri daha önceki bildiği bilgilerle pratik olarak mezcetmeleri sağlanmaya çalışıldı. Bu etkinlik hakkında bir öğrenci *“Hocam, kendimi Allah’a yaklaştım hissettim. Namazlardan sonraki sessiz dualarım aklıma geldi. Meditasyon da bu sessizliği ve Allah ile iletişimi sağlamaya yardımcı oldu, Hintlilerin ne düşündüğünü tam bilemiyorum ama benim gözümde yaşlar geldi”* şeklinde bir yorumda bulunmuştur. Yine meditasyon esnasında ölümü düşünen ve İslâm inancında da yer alan ölüm rabıtasına benzer bir metot ile ölüm anını düşünen bir öğrenci *“Hocam, hemen tövbe edesim ve daha güzel işler yapasım geldi. Hemen ders çıkışında iki rekât namaz kılip cebimdeki tüm parayı sadaka vereceğim”* şeklinde bir yorum yapmıştır. Yani Hinduizm inancını anlatırken öğrencinin bu inanç sisteminde yer alan bir uygulamayı kendi inanç dünyasındaki bir unsur ile benzeştirmesi öğrenmenin kalıcılığını sağlayan bir unsur olmuştur. Toplumumuzda ve yakın çevremizde Hindu bireyler bulunmamakla birlikte bu etkinlik sayesinde birlikte yaşama becerileri desteklenmeye çalışılmıştır. Yine bu dini gelenekte yer alan yoga pratiklerinin mahiyetinin daha iyi anlaşılması için alanında uzman ve Hint dinleri ile ilgili sayısız makalesi ve kitabı olan bir akademisyenden seminer vermesi rica edilmiş ve uygun bir tarihte öğrencilerimiz başta olmak üzere kamuoyuna açık çevrimiçi bir etkinlik¹⁸ hocamız ile öğrencilerimiz buluşturulmuştur.

¹⁸ Prof. Dr. Ali İhsan Yitik tarafından “İthal Aydınlanma Araçları: Yoga ve Meditasyon” isimli seminer 22 Aralık 2021 tarihinde Dr. Musa Osman Karatosun moderatörlüğünde

Altıncı ve yedinci haftanın konusu Yahudilik idi. *Yazma Projesi Planlama* stratejisi temel alınarak öğrencinin grup çalışması ile Yahudiliğin ana ve alt başlıklarını sistematik bir biçimde ele alması hedeflenmiştir. Bu minvalde sınıf yedi gruba ayrılmış ve her gruba belli ana başlıklar dağıtılmış ve bunları içeren alt başlıklar hakkında bildiklerini kategorize etmeleri beklenmiştir. Bu ana ve alt başlıklar şu şekildedir:

- TANAH'IN BÖLÜMLERİ

- Tora
- Neviim
- Ketuviim

- TALMUD'UN BÖLÜMLERİ

- Zeraim
- Moed
- Naşim
- Nezikin
- Kodaşim
- Taharot

- KABALA

- TEMEL İNANÇ ESASLARI

- Tanrı
- Seçilmişlik
- Kutsal Toprak
- Peygamberlik
- Mesih
- Ahiret

- İBADETLER

- Dua
- Zekat
- Oruç
- Kurban
- Hac

- BAYRAMLAR

- Pesah

Google Meet üzerinden öğrenci ve hocalarımızın katılımı ile gerçekleşmiştir.

- Şavuot
- Roş ha-Şana
- Sukot
- Purim
- Hanuka
- MEZHEPLER
- Erken Dönem Yahudi Mezhepleri
- Ortaçağ Yahudi Mezhepleri
- Modern Dönem Yahudi Mezhepleri

Öğrencilerin kendi aralarındaki mülahazalarından sonra yukarıdaki başlıklarla ilgili kısa bir *Ders Anlatımı* yapılmıştır. İki haftalık süren bu ünitenin ikinci haftasının son dersinde Yahudi ibadet hayatına dair videolar ve ibadet objelerine dair görseller öğrencilere “*Ben Neyim*” etkinliği kapsamında özel bir telefon uygulaması ile anket yöntemiyle sorulmuştur. Bu bağlamda, belli bir ibadet objesi öğrenciye gösterilmiştir (*tefilin, tallit, kep, mezuz, teva* vs.) ve telefon uygulaması üzerinden her öğrencinin belli bir süre içinde cevap vermesi beklenmiştir. Toplanan doğru cevaplar yıl içi notuna etki edecek biçimde değerlendirmeye alınmıştır. Bu gibi etkinlikler ile öğrencilerin pasif dinleyici ve not edici konumunda kalmalarının önüne geçilmeye çalışılmış ve problem çözmek ve kendi fikirlerini savunmak için bir arada çalışma becerilerini geliştirmeleri desteklenmiştir. Aktif eğitim bağlamında öğrencilerin Yahudiliğin ibadet hayatını, mabedini ve objelerini canlı bir şekilde görebilmeleri için Ankara’da bulunan Ankara Musevi Sinagogunun yetkililerinden izin talep edilmiş ancak pandemi ve sınıf mevcudunun fazlalığı sebebiyle izin alınamamıştır. Böyle bir gezi için bir ders saatinin ayrılması öğrencilere büyük katkılar sağlayacak ve yaşayarak öğrenmenin güzel bir örneği olacaktı, ancak gerçekleştirilememiştir. Özellikle telefon üzerinden anket sistemiyle yapılan mini soru-cevap etkinliği öğrencinin bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerilerini desteklemek amacıyla matuf bir strateji olarak seçilmiştir.

Sekizinci hafta yarıyıl sınavı yapılmıştır. Yazılı olarak yapılan sınavda her haftanın üniteleri ile ilgili birer soru yer almıştır. Değerlendirme sürecinde özellikle öğretim stratejileri ile zenginleştirilen derslerle ilgili soruların eksiksiz ve hatasız bir biçimde cevaplandırıldığı tespit edil-

miştir. Yahudilik ünitesinin bir bölümü okuma ödevi olarak verilmişti, o bölümden sorulan soruyla ilgili hata oranının oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yani öğrenciler derste uygulama olarak görmedikleri ve sadece kendilerinin okuması gereken bir bölümden sorumlu tutulduklarında bu hususta aynı başarıyı gösterememişlerdir.

Dokuzuncu hafta Yunan ve Roma dininin işlendiği haftaydı. Tanrılar panteonu temelinde tanrıların doğuşu ve mitolojik anlatıların yer aldığı bu hafta öğrenciler *Think Pair Share* stratejisi bağlamında çift kişilik gruplar halinde Yunan ve Roma tanrılarının modern zamanlardaki yansımalarını tartışmışlardır. Böylece öğrencilerin günlük hayatta karşılmasına çıkan marka, ürün, reklam, giyim, yiyecek vs. hayatın her alanına dair halen günümüze kadar devam eden mitolojik anlatılarda kökenleri olan tanrıların isimlerini fark etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Onuncu hafta Budizm dininin işlendiği haftaydı. Budist inançların Hindu inançlar ile mukayeseli bir biçimde karşılaştırılması için bu hafta *Rol-yapma* stratejisi uygulanmıştır. Bu etkinliğin amacı öğrencilerin daha önceki Hinduizm konusunda öğrendiklerini hatırlayarak, bu bilgileri üzerine Budizm'i keşfetmesini sağlamaktır. Bu etkinlikte sınıflar gruplara ayrıldı ve her bir grup 5 veya 6 kişiden oluşturuldu. Bu kişilerden 1 tanesi Buddha'yı temsil eden bir kişi olarak rol yaptı. Diğerleri ise köklü Hinduizm dininin din adamları Brahminleri oldular. Buddha rolünü üstlenen kişi Hinduizm'i inanç, ibadet veya ahlak açısından eleştirilere tabi tuttu, Brahmin rolünü yapanlar ise onun bu eleştirilerine cevaplar vermeye çalıştılar. Tüm bu eleştiriler ve cevaplar bir kâğıda yazıldı. En mantıklı eleştiriler yapanların ve kendi savlarını felsefi bir planda destekleyebilenlerin soru ve cevapları tahtaya yazıldı. İkinci derste, Budizm'in öğretileri özetlenirken bu soru ve cevaplara ne denli yaklaşıldığı ortaya konuldu.

On birinci haftanın konusu Caynizm idi. Caynist inançların Hint alt kıtasındaki diğer inanç sistemleri olan Hinduizm ve Budizm ile benzerliklerini veya farklılıklarını ortaya koyabilmek amacıyla öğrencilerle birlikte bir *Vaka-Senaryo* stratejisi oluşturulmuştur. Bu senaryoda öğrencilerden Hint alt kıtasındaki bütün dinlerde yer alan *reenkarnasyon*, *karma* ve *nirvana* gibi temel inanç esaslarına sadık kalınarak bir senaryo oluşturmaları beklenmiştir. Buna göre öğrencilere "Yaşam hakkı en

kutsal haktır. Ben bir din kursaydım, bu dinde yasak olurdu” şeklinde bir cümle verilmiş ve Hint inançlarına sadık kalınarak kuracakları bu yeni dini harekette çeşitli yasaklar getirmeleri beklenmiştir. Caynist inanışlarda *ahimsa* (hiçbir canlıya zarar verme) prensibi temel alınarak geliştirilen çok çeşitli yasaklar vardır. Öğrencilerin bu yasaklara benzer yasaklar keşfedip keşfedemeyecekleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu esnada dersin sorumlusu Caynizm’e dair doğru veriler keşfedildikçe bu cevapları tahtaya yazmıştır. Bir sonraki derste konunun önemli noktaları üzerinde durulmuş ve tahtaya yazılan yasaklar üzerinden Caynizm inanışı özetlenmiştir.

On ikinci haftanın konusu Mecusilik diniydi. Bu dini geleneği daha iyi anlayabilmek için altıncı ve yedinci hafta işlenen Yahudilik ile bağlantı kurulması gerektiği öğretim eleman tarafından öğrencilere hatırlatılmıştır. Her iki dini gelenek de benzer temel inanışlara sahiptir. Her iki dini gelenek tanrı-merkezlidir, her iki dini gelenekte de peygamber, melek ve vahiy inanışları vardır ve her iki dini gelenekte de ahiret inanışı vardır. Öğrencinin bu bağlantıları hatırlaması ve mukayeseli bir biçimde değerlendirmesi için *Münazara* stratejisi uygun görülmüştür. Bu etkinlik için sınıf dört ana gruba ayrılmıştır. Her grup üç kişiden oluşturulmuştur. Geri kalan öğrencilere de “jüri” görevi verilmiştir. Münazar gruplar kendi aralarında *Mecusilik Açılış, Yahudilik Açılış, Mecusilik Kapanış* ve *Yahudilik Kapanış* olarak isimlendirilmiş ve bunlara görevleri belirtilmiştir. Açılış grubundaki öğrenciler o dini geleneğin temel inançlarını belirtmekle görevlendirilmiştir. Kapanış grubundaki öğrenciler ise karşıt dini gelenekten farklı olan noktalar üzerinde durarak o dini geleneğin belirgin yanlarını vurgulamaları istenmiştir. Normal bir münazara tekniğinde belli bir konu savunulur veya eleştirilir. Ancak konu dini gelenekler olunca dinlerin eleştirisi veya karşılıklı olarak inançların çarpışması doğru bir yaklaşım olarak görülmemiştir. Tahtaya “tanrı, melek, ahiret, kötülük problemi, peygamber” şeklinde konu başlıkları yazılmış ve öğrencilerden bu konu başlıklarında dini geleneklerin görüşlerini ifade etmeleri ve karşılıklı olarak tartışarak farklılıkların teberrüz etmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra jüri olarak görev yapan diğer öğrenciler eksik kalan noktalar varsa bunları tamamlamışlardır.

On üçüncü haftanın konusu Konfüçyüsçülük idi. Bu derste öğrencilere Konfüçyüs'ün kutsal kitaplarından birisi olan *Lün Yü (Konuşmalar)* kitabının Türkçesinden dersin sorumlusu tarafından seçilen metinler okunmuş ve öğrencilerden bu metinleri belirli başlıklarda uygun bir kategoriye yerleştirmeleri istenmiştir. Bu strateji literatürde *İndeksleme* olarak geçmektedir. Öğrencinin yeni öğrendiği bir bilgiyi sınıflandırmasının teşvik edildiği bir stratejidir. Daha sonra hangi kategoriyle ilgili sözlerin daha çok olduğu, hangi kategoriyle ilgili sözlerin de nispeten az veya sıfır olduğu öğrencilere işaret edilerek Konfüçyüsçülüğün hayatın hangi alanlarıyla daha çok ilgilendiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu kategoriler şöyle tespit edilmiştir:

- Tanrı inancı
- Ahiret inancı
- Melek inancı
- Sosyal hayat (beşeri ilişkiler)
- Yasaklar
- Emirler
- Tarihsel anlatılar
- Felsefe
- İdeal İnsan

İki ders boyunca öğrenciler Konfüçyüs'ün sözlerini pasif bir şekilde dinlememişler, duydukları sözü belli bir kategoriye yerleştirmeye çalışmışlardır. Dersin sonunda ahiret inancıyla ilgili hiçbir sözün ortaya çıkmaması, tanrı inancıyla ilgili çok az sözün olması öğrencilerin ilgilerini epey çekmiştir. Dini bir gelenekten beklenen bu konularda çok fazla bilginin olmasıyla Konfüçyüsçülük bunun tam tersi bir tutum takınmaktadır. Bu farklılığın sebebi izah edilerek kısa bir şekilde Konfüçyüsçülük anlatılmıştır. Böylece ana kaynaklarından bir dini geleneği inceleme fırsatı bulmuşlardır.

On dördüncü haftanın konusu Daoculuk idi. Bu derste Daoculuğun temel inançlarından olan *Yin* ve *Yang* düalitesinin günlük hayatlarımızda bizzat müşahade edebileceğimiz bazı hususlarını açık bir şekilde görebilmek için *Sıraya Geçme* etkinliği yapılmıştır. Bu etkinliğin amacı öğrencilerin kendi hayatında Çin düşüncesinde var olan anlayışlar bakımından kendisini düşünmesini sağlamak ve böylece kendi gündelik

seçimlerini fark etmesini ve savunmasını sağlamaktır. Bu etkinlikte sınıfın ortasındaki sandalyeler çekilerek sınıfın ortası açılmıştır. Duvarın bir tarafında siyah renkli bir daire yapıştırılmış, diğer tarafına da beyaz renkli bir daire yerleştirilmiştir. Tam ortalarına da *ying-yang* sembolü yerleştirilmiştir. Öğrencilere Daoculuğun hayat görüşünden mülhem bazı cümleler okunmuş ve bu cümleye tamamen katılanlar beyaz daire tarafına, hiç katılmayanlar siyah daire tarafına, bazen katılanlar ise *ying-yang* birliğinin olduğu orta kısma sıralanması istenmiştir. Böylece ortaya çıkan yoğunlaşma, aslında hayatımızın her alanında *ying-yang* düalitesi ile karşılaştığımızı ve verdiğimiz kararları gösteren bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Öğrenciler açısından Çin düşüncesinde yer alan bir hususların kendi hayatlarında tatbik edilebilir oluşu oldukça ilgi çekici bir deneyim olmuştur. Bu etkinlik ile öğrencilerin iletişim ve iş birliği becerilerinin desteklenmesi ve aynı zamanda öz farkındalıklarının arttırılması hedeflenmiştir. Daoculuğa göre hayatlarımıza tatbik edebileceğimiz bazı hususları şöyle örneklendirilmiştir:

- Her sabah 5 ila 7 arasında kalkarım. (Dao görüşüne göre gün; ying, gece yang'dır. Bu saatler ying ile yang'ın dengede olduğu insanın vücuduna olumlu etki ettiği bir enerjinin salındığı saatlerdir. Bu saatler arasında kalkıp yürümek, ibadet yapmak, meditasyon yapmak, insanın yaşam enerjisini uzatır ve dengeyi bulmasında yardımcı olur.)

- Kahvaltımda çeşitli renkte gıdalar yerim. (yeşil turuncu kırmızı sebzeler, beyaz sarı kırmızı etler vs. Daocu görüşe göre dengeli beslenmek renkleri karışık çok çeşitli yiyeceklerden yemek ile olur. Böylece bütün gıdalarda bulunan ying ve yang enerjileri bir denge içinde kişinin bedenine girer.)

- Cömert bir bireyim. (Daocu görüşe göre, hep birikim yapmak, cimri olmak, hiç vermemek ve tutmak insanın iç enerjisini tüketen bir deliktir. İnsan verdikçe bulur, buldukça verir ve bu kendisine gelen şeyler aslında önceden verdiği şeylerin enerjisindedir. Bu dengeyi sağlamak Daoculuğun hedeflerindedir.)

Bunlar gibi daha pek çok gündelik yaşamımıza dair cümleler verilmiş ve etkinlikten sonra Daoculuğun kısa bir özeti yapılmıştır.

On beşinci haftanın konusu Şintoizm idi. Ders esnasında Japon Mitolojisinin belirgin ve önemli tanrıları ile ilgili bilgi verilmiş ve öğrenci-

lerden bu tanrıları izledikleri dizilerden, filmlerden, animelerden ve diğer görsel kaynaklardan hatırlayıp hatırlamadıkları kendi aralarındaki küçük gruplarda tartışması beklenmiştir. *Vızıldama* stratejisi olarak bilinen bu teknikte amaç öğrencilerin mevcut bilgileriyle yeni öğrendiği bir bilgiyi kendi aralarında tartışarak değerlendirmesi ve böylece yeni bir bilgiye ulaşmalarının sağlanmasıdır.

Final sınavı ise yüz yüze yapılan sözlü mülakat şeklinde olmuştur. Sınav sorularına verilen doyurucu cevaplardan tespit edildiği üzere öğrenciler genellikle belli bir strateji uyguladığımız bir dini geleneği o strateji ile özdeşleştirmişler ve derste yapılan etkinlikler üzerinden konuyu hatırlamaya çalışmışlardır. İlk haftalardaki konularla ilgili sorularda bile hata oranı oldukça düşük olmuştur. Kalıcı öğrenmenin sağlanması için bireyin kişisel deneyimlerinin etkisi bariz olmuştur.

SONUÇ

Hacı Bayram Veli Üniversitesi Rektörlüğünün 2022 – 2026 yıllarını kapsayan Stratejik Eğitim Planına göre eğitimin – öğretimin niteliğini ve niceliğini geliştirmek amacıyla aktif eğitim metoduyla ders içeriklerinin zenginleştirilmesi hedeflenmiştir. Pilot olarak uygulanmaya başlanan dersler kapsamında yer alan, İslami İlimler Fakültesi bünyesinde tarafımızdan verilen Dinler Tarihi – I dersinde kullandığımız öğretim stratejileriyle ilgili deneyimlerimizi kaleme aldığımız bu çalışmada öğrencilerimizle de yaptığımız mülakatlar sonucunda vardığımız sonuçlar genel hatlarıyla şöyledir:

1. Aktif Eğitim, Hacı Bayram Veli Üniversitesinde sadece ders içeriklerinin öğrenci temelli öğrenimi destekleyecek ve öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerini geliştirmeyi hedefleyecek biçimde yorumlanmaktadır. 2001 – 2009 yılları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından uygulanan ve bütün örgütsel yapıyı dönüştürecek biçimde ele alınmamaktadır. Aktif Eğitim uygulamaları için özel sınıflar tasarlanmamış, müfredat bu tür bir eğitime uygun ek uygulama derslerini ihtiva etmemektedir. Sadece öğretim elemanının dersleri ve üniteleri el verdiği müddetçe öğretim stratejilerinin derslere yedirilerek öğrencileri öğretim sürecinde daha aktif hale getirmek amaçlanmıştır.

2. Öğretim stratejileri doğru seçildiği takdirde öğrencilerin derse ilgisini arttıran bir unsur olmuştur. Dinler Tarih – I dersinde hiçbir öğ-

renci devamsızlıktan kalmadığı gibi hastalık harici devamsızlık yapan öğrenci de olmamıştır.

3. Pandemi süreci nedeniyle üniversitemizde iki (bazı üniversitelerde daha çok) dönem boyunca dersler çevrimiçi platformlarda yapılmıştır. Dinler Tarihi – I dersi yüz yüze eğitimin açıldığı döneme denk geldiği için aktif eğitim stratejilerinin sınıf ortamında deneyimlenmesi mümkün olmuştur. (Üniversitemizin bazı fakültelerinde aktif eğitim için pilot uygulama olarak seçilen derslerin bazıları çevrimiçi yapılmıştır. Bu derslerdeki deneyimler ile benzeşmeyen sonuçlara ulaşılmış olabilir.)

4. Dinler Tarihi – I dersinin ünitelerinin tamamı aktif öğretim stratejileriyle zenginleştirilebilecek içeriğe sahiptir. Bu nedenle pek çok çeşitli strateji uygulanmıştır.

5. Doğru öğretim stratejisinin seçimi yoğun bir emek, uzun araştırmalar ve pek çok kaynaktan okumayı gerektirdiği için öğretim elemanı açısından en zor aşama hazırlık aşaması olmaktadır.

6. Aktif eğitim etkinliklerinin uygulanması ise sınıf içi uyum, öğrencilerin hevesi ve ön hazırlıklarını gerekli kılmaktadır. Ünite ile ilgili verilen ders materyallerini ve ön çalışmaları öğrenciler yapmazsa etkinliklerde istenilen verimin yakalanamayacağı açıktır. Şahsi tecrübemizde böyle bir durum gözlenmemiştir. Öğrencilerimizin hazırbulunuşlukları dönem boyu aynı düzeyde korunmuştur. Bu durumun sağlanmasındaki bir etken de her hafta farklı bir stratejiyle derslerin çeşitlendirilmiş olması olabilir. Ayrıca, etkinliklere katılımın da başarı notuna etki etmesi öğrenci açısından güdüleyici bir unsur olmuş olabilir.

7. Aktif eğitim stratejilerinin odaklandığı ünite konuları o ünitenin en önemli konusuymuş gibi öğrencinin zihninde kalmaktadır. Sınavlarda o üniteyle ilgili başka bir soru sorulduğunda öğrenci okumalarının zayıf kaldığı gözlenmiştir.

8. Aktif eğitim stratejilerinin zaman planı titizlikle yapılmalıdır. Zira bazı etkinlikler ders saatini tamamen dolduracak kadar uzamaktadır. Böyle durumlarda ünitenin tamamı işlenememektedir. Deneyimlerimize göre derste üzerinde durulmayan konular öğrenci açısından önemsiz görülmekte ve daha sonra çalışılmamaktadır. Derste işlemeyip sınavda dâhil ettiğimiz konularla ilgili sorulardaki başarıların düşük olmasının sebebi bu olabilir. Bu açmaz, yönetsel boyutta dersin teorik saatleri-

ne ilaveten ekstra uygulama saatlerinin eklenmesi ile çözülebilir. İki saat teori + bir saat uygulama şeklinde Dinler Tarihi – I dersinin kredisi revize edilebilir.

Aktif öğrenme stratejileri ile zenginleştirdiğimiz dersimiz ile ilgili öğrenci yorumlarından bazıları ise şöyledir:¹⁹

“Hayatımda ilk kez bir derse önceden hazırlanarak geldim. İlk kez bir der- si sabırsızlıkla ve merakla bekledim. Öğretmenimiz bize hiçbir zaman salt bilgi vermedi ama biz çok fazla şey öğrendik. İyi ki böyle bir aktif öğrenme programı oldu. (...) Standart kalıpların, alışılmışın dışında bambaşka bir deneyim yaşadık. Çok teşekkürler.” F. H. Ş.

“Öğrenim hayatım boyunca galiba ilk kez devamsızlık hakkımı istemeye- rek sadece kullanmak zorunda kaldığım için kullandığım bir dersti. Diğer dinleri öğrenmek ile kalmayıp kendi dinimde de henüz bilmediğim şeyleri öğrendiğim, farklı dinleri, karşıt görüşleri ilginç inanışları gördükçe merakı- mın ve hevesimin arttığı, ayrılan süre zarfında kendimi mutlu hissettiğim eğlenerek öğrenebildiğim bir ders oldu. (...) Hocamızın fikirlerimize değer vermesi, grup çalışmaları ile kendimizi ifade edebilmemize fırsat tanınması derse daha aktif katılım sağlamamız gerektiğinin vicdani bir yükümlülüğü olduğunu da gösterdi.” M. Ş.

“Aktif eğitim sisteminin birçok açıdan öğrenciye katkı sağladığını düşü- nüyorum. Geleneksel öğretim sisteminde daha çok soru-cevap ve dümdüz anlatım teknikleri kullanılıyor ve bu öğrencinin ufkunu ve düşünme gücünü zorlamıyor; öğrenci farklı bir pencereden bakmıyor, ezberden ilerliyor. Aktif eğitim sisteminde ise farklı yöntem ve tekniklerin uygulanma olanağı çok açık bir şekilde görülebiliyor. Ayrıca eğitimin bilgi hamallığı olduğunu dü- şünmüyorum, hayat eğitimle iç içe olmalı. Eğitim sadece bilgi aktarımından ibaret olduğu düşünülürse bir yük olarak görülmekten öteye gidemiyor. (...) Anlatılanı özümsetmek, eğitim sürecini sadece yorucu bir yük olarak gör- mekten kurtarmak ve toplumdaki ilişkilerin güçlenmesini sağlamak için aktif eğitim sisteminin çok büyük rolü olacağına inanıyorum.” İ. Ö.

“Dinler Tarihi – I anlatma sitilinizi ve aktif öğrenmeyi çok olumlu ve ya- rarlı buluyorum bu dersten hiçbir dersten alamadığım kadar verim aldım.” A. A.

¹⁹ Uzun yorumlar özetlenmiştir.

“Eğitim hayatımda uzun yıllardır aldığım tarih derslerini gözden geçirdiğimde söyleyebilirim ki bir dönem boyunca aldığımız Dinler Tarihi-I dersi bu dersler içindeki en keyifli ve kalıcı öğrenmenin daha fazla sağlandığı bir dersti benim için. (...)” Y. Ö.

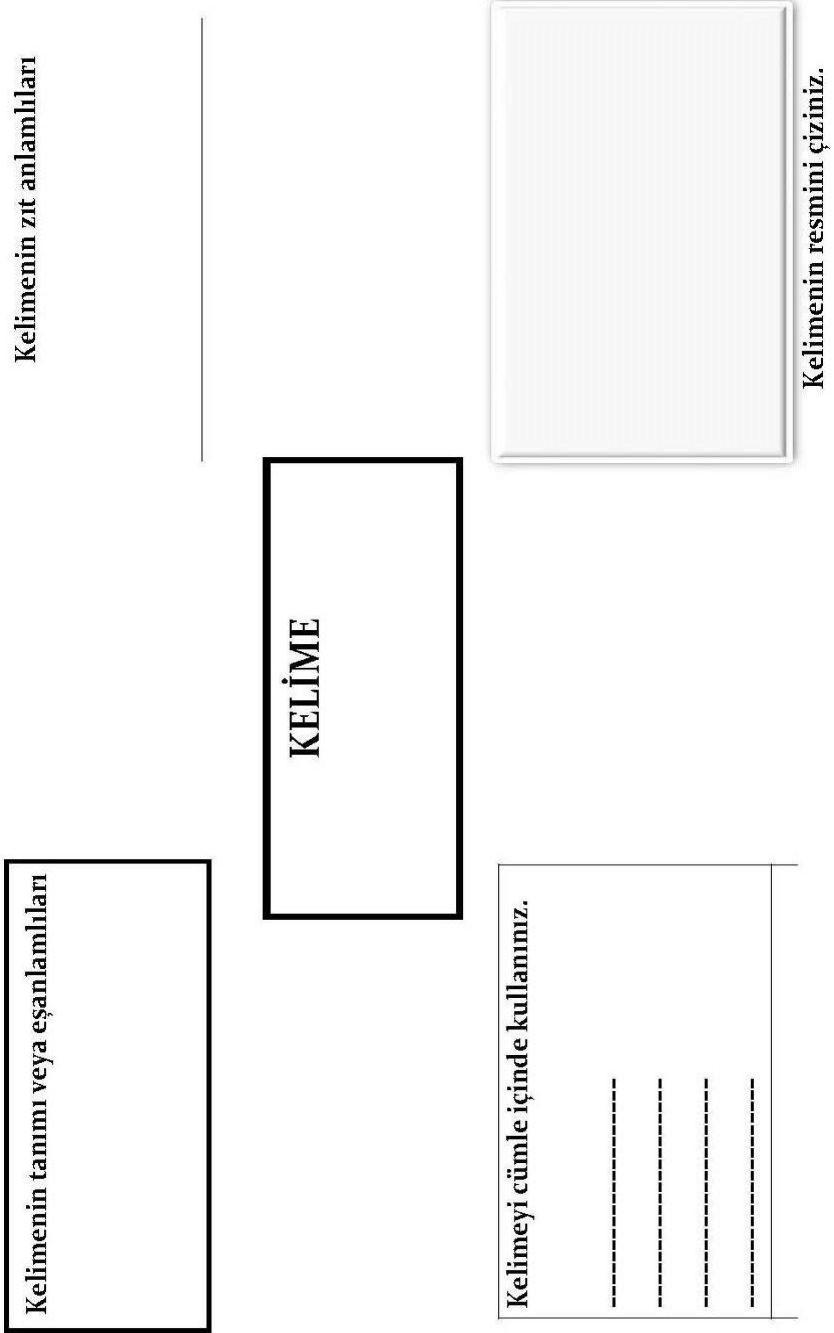
“Bu derste çok şey öğrendiğimi ve dersin bana çok şey kattığına inanıyorum. Bu dersin diğer derslerimizden farkı, bir yıllık eğitimim boyunca aldığım diğer derslerin teoride kaldığını gördüm. Diğer derslerde biz sadece bilgiyi alıyormuşuz. Çünkü bu derste şunu gördüm ki aktif öğrenme metodu ile biz bilgiyi almakla kalmayıp bilgiyi işliyoruz. Bence eğitim sistemimizde eksik olan şey öğrencinin bilgiyi işleyememesidir. Bu açıdan öğretmenimiz bizlere konuyu anlatmaktan ziyade bilgiyi edinmek için çabalamamızda bize destek olarak, çabayla ve yaşayarak öğrenmemizi sağladı. (...) Bu metodun özellikle sözel bölümler de kullanılmasının çok faydalı olacağını düşünüyorum. Çünkü öğrenci aktif bir katılımla akıl yürütüyor, bilgiyi zihninde var olan bilgilerle harmanlayarak verileri parçalıyor, birleştiriyor ve oluşturuyor. Bu açıdan aktif öğrenme metodunun kullanılmasını çok faydalı buldum. (...)” E. D.

Ezcümle, aktif öğretim stratejileri öğrenciler için keyifli ve kalıcı bir öğrenme ortamı oluşturmaktadır. Bu stratejilerin doğru seçilmesi derslerin kalitesini ciddi oranda arttıran bir etmen olmaktadır. Etkinlikler uzun zaman aldığı için bazen ünitenin hepsi derste işlenememiştir. Öğrencinin ön hazırlıklarını yapmaları ve bunların dikkatli bir biçimde takibi bu stratejilerin uygulanabilirliği açısından elzemdir. Zira Dokuz Eylül Üniversitesi’nde uygulanan aktif eğitim sisteminin çökme sürecinin nedenleri arasında öğrenciden beklenen ön hazırlık sürecinin öğrenci kapasitesini aşacak ölçüde olması ve bütün etkinliklerin bilgi temelinden yoksun bir biçimde yapılmaya başlanmasıydı. Benzer bir kaderi yaşamamak adına, 15 haftalık ders sürecimizin deneyimlerinin de doğrultusunda Hacı Bayram Veli Üniversitesi’nde aktif eğitimin başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için öğrenciler ve öğretim elemanlarına öğretim stratejilerinin uygulanabileceği özel alanların ve özel saatlerin tahsis edilmesinin önemini vurgulamalıyız. Böylece öğrencinin hem teorik bilgisi hem de kendisinden beklenen 21. yüzyıl becerileri aynı düzeyde arttırılabilir.

Tablo 2. Sorgulama Tablosu

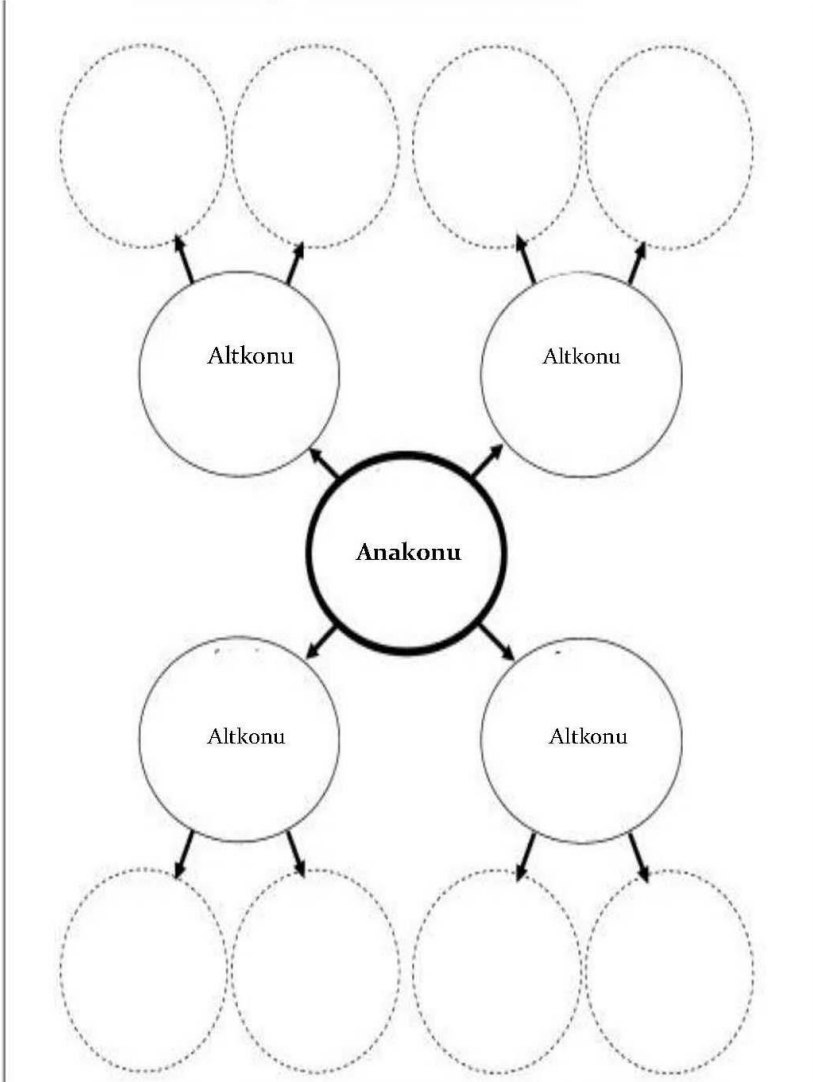
Aktarım Türü	Mit	Efsane	Halk Hikayesi	Destan	Menkıbe	Masal	Memorat
Geleneksel Başlangıç Cümlesi							
Hava Kararıktan Sonra söylenir							
İnanç Şekli							
Aktarımın Geçtiği Zaman							
Aktarımın Geçtiği Mekân							
Aktarıma Karşı Takılan Tutum							
Başat Kahramanlar							

Tablo 3. *Kelime Haritası*

Tablo 4. Yazma Projesi Planlama Şeması

Yönerge: Ana ve alt konularınız yazınız. Daha sonra notları dairelere her bir alt konuyla ilgili detayları yazınız. İhtiyaç duyarsanız daha fazla daire ekleyebilirsiniz.

KAYNAKLAR

- Boyacı, Ş. Dilek Belet-Mediha Güner Özer. "Öğrenmenin Geleceği: 21. Yüzyıl Becerileri Perspektifiyle Türkçe Dersi Öğretim Programları". *Anadolu Journal of Educational Sciences International* 9/2 (2019), 708-738. DOI: 10.18039/ajesi.578170
- Tonbul, Yılmaz. "Yükseköğretim Kurumlarında Aktif Öğrenmeyi Uygulamada Gerekli Örgütsel Yapı". *Ege Eğitim Dergisi* 3/1 (2003), 89-101.
- Ünal, Sevil. "Aktif Öğrenme, Öğrenmeyi Öğrenmek ve Probleme Dayalı Öğrenme". *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 11/(1999), 373-378.
- Seeler, D. C., K. H. Turnwald-K. S. Bull. "From Teaching to Learning: Part III. Lectures and Approaches to Active Learning". *Journal of Veterinary Medical Education* 21/1 (1994),
- Philips, J. M. "Strategies For Active Learning in Online Continuing Education". *The Journal of Continuing Education in Nursing* 36/2 (2005), 77-83.
- Aydede, Meryem Nur-Teoman Kesercioğlu. "Aktif Öğrenme Uygulamalarının Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becelerine Etkisi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 27/(2010), 14-22.
- Yasdıman, Hakkı Şah. "Dinler Tarihi Öğretiminde Aktif Öğretim Yöntemi". *Türkiye'de Dinler Tarihi (Dünü, Bugünü ve Geleceği)* (2010), 726-734.
- Schmeck, Ronald R. "An Introduction to Strategies and Styles of Learning". *Learning Strategies and Learning Styles*. ed. Ronald R. Schmeck. New York: Plenum Press, 1988.
- Güven, Meral. *Öğrenme Stilleri ile Öğrenme Stratejileri Arasındaki İlişki*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.
- Arends, Richard. *Classroom Instruction and Management*. Newyork: The McGraw, 1997.
- Özer, Bekir. "Öğrenmeyi Öğrenme". *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler*. ed. Ayhan Hakan. 146-164. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı, 1998.

Rowles, Connie J. "Strategies to Promote Critical Thinking and Active Learning". Teaching in Nursing: A Guide for Faculty. ed. Diane M. Billings-Judith A. Halstead. 258-285. Missouri: Elsevier Saunders, 4. Basım, 2012.